

Klára Woitschová: Gottfried Daniel Wunschwitz, sběratel, heraldik a genealog

/ Markéta Novotná /

Číst historickou monografii lze mnoha způsoby, nejen z hlediska faktografického, ale rovněž i s ohledem na postupy, které autor využil k uchopení příslušného tématu. V případě předkládané studie Kláry Woitschové (rozené Kučerové) o osobnosti Gottfrieda Daniela, svobodného pána Wunschwitze (1678–1741), a jeho sběratelské činnosti se tento přístup nabízí již proto, že se autorka rozhodla zpracovat a zanalyzovat značně rozsáhlý a různorodý genealogicko-heraldický materiál k dějinám šlechty, který je uložen na prvním oddělení Národního archivu a který je všeobecně znám jako tzv. Wunschwitzova sbírka.¹ Cestu k uchopení značně širší otázky, které se s touto problematikou nabízejí, si autorka připravovala již delší dobu, a to v první řadě za pomoci několika samostatných článků věnovaných některým zvláštním druhům materiálů ve Wunschwitzově sbírce a specifikům jejich pomocněvědného metodologického uchopení, například pohřebním štítům či listům z památníků², které pak zahrnula ještě do širěji koncipované disertační práce s podtitulem – Rozbor fondu a jeho pomocněvědné využití.³ Druhou přípravnou linií představuje jiná autorčina monografie věnovaná v současné době značně populární institucionální problematice, v daném případě apelačnímu soudu jako jednomu z orgánů spjatému nejen s nástupem byrokratického způsobu úřadování v raně novověkých Čechách, ale i s vrstvou dosud spíše negativně chápáných osobností či rodů, které spojily svůj postup

- 1 Šmerdová, Daša: Wunschwitz. Genealogická a heraldická sbírka. Inventář SÚA. Praha 1973.
- 2 Například Kučerová, Klára: Pohřební štíty ve Wunschwitzově genealogické a heraldické sbírce (edice). *Paginae historiae* 12, 2004, s. 147–208; též: Heraldický materiál v genealogických a heraldických sbírkách Národního archivu. *Listy z památníků ve Wunschwitzově a Renzově sbírce*. In: *Inter laudorum*. Praha 2007, s. 211–220; Woitschová, Klára: *Listy z památníků ve Wunschwitzově sbírce*. *Soupis a edice. Paginae historiae* 15, 2007, s. 265–334; též: *Nobilitační a příbuzné písemnosti a Wunschwitzova genealogická a heraldická sbírka*. In: *Nobilitace ve světle písemných pramenů*. Ostrava 2009, s. 64–72.
- 3 Woitschová, K.: Wunschwitzova sbírka v kontextu genealogicko-heraldických souvislostí 1. poloviny 18. století. *Rozbor fondu a jeho pomocněvědné využití*. Disertační práce: Katedra pomocných věd historických a archivního studia FFUK, 2009.

s panovníkem a s prosazováním jeho zájmů a které se v současné době vynořují v historiografickém diskursu jako vhodné objekty nových interpretací.⁴

Právě tyto výše zmíněné interpretace autorka využila pro představení rodu a jejich jednotlivých členů, které postavila mimo jiné jednak na kariérním postupu předků Gottfrieda Daniela Wunschwitze spojeném od počátku 17. století s moderně organizovanými královskými úřady, a jednak na celém souboru jejich reprezentačních strategií, zahrnujících například různé stavební počiny spjaté se svatojánskou úctou rodu⁵ či produkci rukopisných i tištěných narativních pramenů. Stejně tak do širších souvislostí zasadila i vlastní Wunschwitzovu sběratelskou činnost, jednak v souvislosti s dějinami genealogicko-heraldických zájmů, dále s ohledem na vlastní rodovou tradici, neboť Daniel Gottfried zdědil po svém otci Matyášovi rozsáhlou knihovnu⁶, a jednak i ve vztahu k vlastnímu sběratelovu dobovému horizontu a zájmům. Co se týká posledně zmíněné roviny, tak na základě chronologického a geografického rozboru pramenů bylo konstatováno, že právě tento aspekt značně určil obsah sbírky, neboť Wunschwitz se zaměřil především na ty rody, s jejichž příslušníky se mohl denně potkávat ve společnosti, při čemž velkou roli zde sehrálo příbuzenství. Orientoval se tak především na své současníky a především generaci jejich rodičů. Kláře Woitschové se dokonce podařilo i poměrně plasticky podchytit, jakým způsobem se Wunschwitz dostával ke svým materiálům, ať již poukazem na jeho spolupracovníky či za pomoci jeho sběratelského itineráře, na nějž aplikovala postupy užívané pro analýzu středověkého diplomatického materiálu.⁷ Výsledkem je pak nejen mnohohrstevnatý obraz vlastní sběratelské činnosti, ale rovněž i poměrně zajímavá a čtivá mikrohistorická sonda do prostředí, kde se Wunschwitz pohyboval.

Bylo zde již zmíněno, že se autorka musela vypořádat s problémem, jakým způsobem uchopit značně různorodý materiál Wunschwitzovy sbírky. Při čemž kategorizace na základě klasického pomocněvědného kánonu se ukázala pro některé druhy materiálu jako příliš omezující, a proto byl tento přístup autorkou ještě navíc rozšířen směrem k pružnějšímu a mnohoznačnějšímu pojetí. A tak stejně tak jako se staly některé druhy materiálů otevřené

4 Woitschová, K.: „...což slušného a spravedlivého jest fedrovati...“ Personální obsazení pražského apelačního soudu v letech 1548–1783. Pelhřimov 2010.

5 Viz kapitola I.2. Wunschwitzové a Jan Nepomucký, in: Woitschová, K.: Gottfried Daniel Wunschwitz, s. 40–48.

6 Rozborem knihovny jako samostatného fenoménu se zabývala Kuchařová, Hedvika: Knihovna Bohumíra Daniela svobodného pána Wunschwitze. Sborník archivních prací 53, 2003, s. 195–226.

7 Woitschová, K.: Gottfried Daniel Wunschwitz, s. 19.

interpretacím hned několika vědních disciplín, tak i celek sbírky v pojetí Kláry Woitschové „není pouze sumou písemností reprezentujících jednotlivé vědy. Jedná se spíše o soubor s bohatou vnitřní strukturou, jejímiž základními stavebními kameny jsou jednotlivé typy materiálů.“⁸ S ohledem na zaměření této monografie identifikovala Klára Woitschová ve Wunschwitzově sbírce celkem jedenáct kategorií materiálů (někde i s příslušnými podskupinami).⁹ Vydělení prvních čtyř kategorií souviselo ještě s klasickým pomocněvědním kánonem, konkrétně se jednalo o písemnosti diplomatické povahy (I.)¹⁰, materiály genealogické (II.), heraldické (III.) a sfragistické (IV.). Specifikaci dalších dvou okruhů – výpisy z vydaných prací, novin a rukopisů (V.) a korespondence a další formy komunikace (VI.) – odvodila Klára Woitschová ze způsobu práce s příslušnými písemnostmi. Nejvíce se již zmíněné prolínání a mnohvrstevnost přístupů dotklo tří skupin materiálů značně specializovaného charakteru, a to nápisů (VII.), pohřebních štítů (VIII.) a listů z památníků (IX.) A konečně, na závěr autorka vydělila dvě kategorie, které mají ve sbírce spíše okrajový význam – prameny ikonografické (X.) a numismatický materiál (XI.)

U každé kategorie autorka úvodem stručně shrnula dosavadní vývoj příslušných materiálů a jejich současné metodologické uchopení. Například v případě rozboru novin či jejich výstřižků, a potažmo tak i Wunschwitzova obzoru, využila Klára Woitschová studie Zdeňka Šimečka¹¹, u listů z památníků zase vyzdvihla široce pojaté studie Marie Ryantové k této problematice.¹² Následně se pak Klára Woitschová zabývala specifiky příslušných materiálů v rámci Wunschwitzovy sbírky. Není možné zde pochopitelně zmínit všechny autorčiny postřehy, nicméně například v části věnované analýze diplomatického materiálu bylo konstatováno, že v porovnání s dnešním zájmem, hrály matriky ve sbírce Gottfrieda Daniela jen nepatrnou roli. Velmi podnětné jsou pasáže, které jsou věnovány různým výpisům a opisům různých písemností, dále různým nákresům a mechanismům jejich vzniku, jakožto materiálům, které přesahují příslušný rámec daný klasickým

8 Woitschová, K.: Gottfried Daniel Wunschwitz, s. 16.

9 Pro základní kategorizaci Klára Woitschová využila – Hlaváček, I. – Kašpar, J. – Nový, R.: *Vademecum pomocných věd historických*. Praha 1993, s. 153–236.

10 S podskupinami I. listiny: a) panovnické, b) šlechtické, představitelů c) městské a d) církevní správy, II. Knihy úřední: a) knihy veřejné: i. desky zemské, ii. Matriky, iii. městské knihy, b) knihy pro vnitřní potřebu kanceláře: i. tituláře, ii. kalendáře, iii. schematismy).

11 Například Šimeček, Zdeněk: *Proměny novinářství v českých zemích a Rosenmüllerovy noviny (1719–1727)*. Český časopis historický 89, 1991, s. 48–64.

12 Ryantová, Marie: *Památníky aneb štambychy, to jest alba amicorum*. Kulturně historický fenomén raného novověku. České Budějovice 2007.

pomocněvědným kánonem a které nebyly dosud takto soustavně tématizovány, zvláště pro raný novověk. Z celého souboru diplomatického, heraldického, sfragistického a nápisového materiálu uved'me jako příklad výpisy z desk zemských a Wunschwitzovu spolupráci s tímto úřadem a zdejšími úředníky. Samostatná pozornost byla věnována i raně novověkým titulářům, tištěné a rukopisné literatuře a způsobu Wunschwitzovy práce s nimi, a to například s ohledem na různé provenienční značky či další poznámky.

Součástí monografie jsou pochopitelně různé přílohy, jak fotografie, obrázky, mapy, tak různé praktické přehledy, a rovněž i ukázka z Wunschwitzova itineráře. Za všechny bych zde vyzdvihla samostatný exkurz věnovaný nápisovému materiálu, a to mimo jiné v podobě srovnání Wunschwitzových záznamů o náhrobcích nacházejících se v malostranském kostele sv. Tomáše s mladšími autory, například s o půl stoletím mladším popisem pražských památek Jaroslava Schallera.¹³ V mnoha případech autorka doložila, že právě Wunschwitzova sbírka by mohla být jedinou zmínkou o příslušném náhrobku, která informuje o jeho umístění či existenci vůbec. Naopak velkým nedostatkem je bohužel absence jakéhokoli rejstříku, který by umožnil praktičtější orientaci po monografii.

Není účelem této recenze zahlcovat čtenáře všemi závěry a postupy vědních disciplín, jakkoliv zajímavými, které autorka musela využít k podchycení tak různorodého materiálu, jaký se nachází ve Wunschwitzově sbírce. A tak, co se týká celkového zhodnocení studie, dlužno říci, že především v částech věnovaných dějinám rodu a životopisu Daniela Gottfrieda Wunschwitze mohly být mnohem důrazněji využity některé z rámců a odborných termínů, které současná historiografie raného novověku nabízí. Toto konstatování se však nijak nedotýká kvality a celkového vyznění studie, neboť v mnoha ohledech se Kláře Woitschové podařilo vytvořit velmi zajímavou a mnohohrstevnou sondu založenou na konkrétním materiálu, svými postupy preciznější a promyšlenější než nabízejí mnohé současné jednostranně pojaté studie, které se těmito „novými“ rámci a termíny jen hemží. Nezbyvá než Národnímu archivu přát více takových monografií, který by dokázaly takovýmto způsobem pojmout zdejší fondy!

Woitschová, Klára: *Gottfried Daniel Wunschwitz, sběratel, heraldik a genealog. Národní archiv, Praha 2011, 308 s.*

13 Woitschová, Klára: *Gottfried Daniel Wunschwitz*, s. 154–161.